

ŞĀBAN

(شعبان)

Hicrî yılın sekizinci ayı.

Sözlükte “dağılmak, gruplara ayrılmak” anlamındaki şa'b kökünden türeyen şa'bân kamerî yılın recebden sonra, ramazandan önce gelen sekizinci ayının adıdır ve dinî gelenekte önemli bir yeri olan üç ayların ikincisidir. Bu ayın İslâm'dan önce Arab-ı bâide (Âd ve Semûd) döneminde *mevhâ*, Arab-ı ârîbe devrinde *va'l*, 'âdil ya da âzil diye adlandırıldığı, şâban isminin hicrî takvimde yer alan diğer ay adlarıyla birlikte Arab-ı müsta'ribe döneminde kullanılmaya başlandığı, İslâmiyet'in ortaya çıktığı devirde Araplar'ın bu isimleri kullanmakta olduğu nakledilir. “el-Mükerrrem, el-muazzam, eş-şerîf” sıfatlarıyla da anılan şâban Osmanlı belgelerinde “ش” kısaltmasıyla gösterilmiştir.

Şâban kelimesinin kamerî takvimin sekizinci ayına ad olması farklı şekillerde açıklanmıştır. Bir yoruma göre, savaşmanın yasak olduğu haram aylardan biri olan recebden sonra silâhli baskınlar için kabilelerin gruplar halinde dağılması sebebiyle bu isimle anılmıştır. Araplar'ın bu ayda su temin etmek amacıyla gruplara ayrılmalarından dolayı bu ismin verildiği ya da ramazan ve receb aylarını birbirinden ayırdığı için böyle adlandırıldığı yolunda açıklamalar da mevcuttur. Diğer bir yoruma göre ise kamerî ayların eski adlarının değiştirilmesi ağaçların dal verdiği döneme rastladığından bu ismi almıştır. Araplar, haram ayların yerlerini değiştirmek veya haccın sabit bir mevsimde yapılmasını sağlamak amacıyla haram ayları ertelediklerinde receb ayını şâbanın yerine kaydırırlar ve bu iki ayı “recebân” diye adlandırdıklarıdır (bk. NESİ).

Şâban ayının büyük kısmını oruçlu geçiren Hz. Peygamber (Buhârî, “Şavm”, 52; Müslim, “Şyâm”, 176-177), “İnsanların değerini bilemedikleri bu ayda ameller Allah'a arz edilir; ben amellerimin oruçlu iken Allah'a arz edilmesini arzu ediyor ve bu ayda oruç tutuyorum” buyurmuş (*Müsned*, V, 201; Nesâî, “Şavm”, 70), ramazan dışındaki en faziletli orucun şâbanda tutulan

oruç olduğunu ifade etmiştir (Tirmizî, “Zekât”, 28). Bu rivayetler sebebiyle şâban ayında oruç tutulması mendup olmakla birlikte Hz. Âişe'den nakledilen, Resûl-i Ekrem'in ramazan ayından başka hiçbir ayın tamamını oruçlu geçirmedeği şeklindeki rivayeti yanında (Buhârî, “Şavm”, 52; Müslim, “Şyâm”, 176-177) oruç tutmanın farz olduğu ramazan ayına şevkle girmeyi zorlaştıracığı için şâbanın on beşinden sonra orucun azaltılması veya terkedilmesi tavsiye edilmiştir. Hatta bazı Şâfiî eserlerinde mütat oruçlar dışında şâban ayının ikinci yarısında nâfile oruç tutmanın haram olduğu belirtilir (bk. ORUÇ). Hz. Peygamber'e isnat edilen, “Receb Allah'ın ayıdır, şâban benim ayımdır, ramazan ise ümmetin ayıdır”; “Şâbanın diğer aylardan üstünlüğü benim diğer peygamberlere karşı üstünlüğüm gibidir” şeklindeki rivayetlerin aslının bulunmadığı tesbit edilmiştir (Süyûtî, s. 114; Aclûnî, II, 85). Şâbanın on beşinci gecesinde müslümanların Allah tarafından bağışlanacağı umulduğundan bu gecenin özellikle ihya edilmesine ayrı bir önem verilmiştir (bk. BERAT GECESİ).

İslâm tarihinde şâban ayında meydana gelen önemli olaylar arasında orucun farz kılınması (2/624), Hz. Peygamber'in Hafsa ile evlenmesi (3/625), Hz. Hüseyin'in doğumu (4/626), Benî Mustalîk (Müreyssî) Gazvesi (5/627) zikredilebilir. Fâtımîler döneminde Ezher'de receb ve şâbanın başına ve ortalarına rastlayan “veküd” gecelerinde dinî ihtifaller düzenlenirdi (*DİA*, XII, 59). Surre alayının İstanbul'dan deniz yoluyla gönderilmeye başlandığı 1864 yılından itibaren bu merasim şâban ayının on beşinde düzenlenirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, “şa'b” md.; *Kâmus Tercümesi*, I, 321 vd.; Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, *el-Eyyâm ve'l-leyâlî ve's-şühûr* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Kahire 1400/1980, s. 45, 52; Mes'ûdî, *Mürücü'z-ze-*

heb (Abdülhamîd), II, 205; Bîrûnî, *el-Âşârü'l-bâkiye 'ani'l-kurûnî'l-hâliye* (nşr. C. E. Sachau), Leipzig 1923, s. 60-63; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Fezâ'ilü'l-evkât* (nşr. Adnân Abdurrahman Mecîd el-Kaysî), Mekke 1410/1990, s. 111-117; Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, *'Acâ'ibü'l-mahlûkât*, Beyrut, ts. (Dârü's-şarkî'l-Arabî), s. 70; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, I, 158; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), II, 375, 379; *Tecrid Tercemesi*, VI, 295-297; Süyûtî, *el-Le'âli'l-maşnû'a fi'l-e'hâdişi'l-mevzû'a*, Kahire, ts. (el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübrâ), s. 114; Abdülganî b. İsmâil en-Nablusî, *Fezâ'ilü's-şühûr ve'l-eyyâm* (nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 33 vd.; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 85; Şevkânî, *el-Fevâ'idü'l-mecmû'a* (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî), Kahire 1380/1960, s. 439; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VIII, 455-459; Enis Ferîha, *Esmâ'ü'l-eshhür ve'l-'aded ve'l-eyyâm ve'tefsîru me'ânihâ*, Trablus 1988, s. 71-73, 97-98; M. J. Kister, “Sha'bân is my Month ...”, *Society and Religion from Jâhiliyya to Islam*, Hampshire 1990, bl. XI, s. 16-37; Amr Abdülmün'im, *eş-Şahîh min fezâ'ilü's-sâ'ât ve'l-eyyâm ve's-şühûr ve mâ übtüdi'a fhâ*, Tanta 1413/1993, s. 47-48; Pakalın, III, 302; A. J. Wensinck, “Şâban”, *IA*, XI, 264; a.m.f., “Sha'bân”, *EI*² (İng.), IX, 154; “Şa'bân”, *el-Mevsû'atü'l-'Arabîyyetü'l-âlemiyye*, Riyad 1419/1999, XIV, 131-132.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

ŞA'BÂN el-EŞREF

(bk. el-MELİKÜ'l-EŞREF, Şa'bân).

ŞĀBÂN-ı ŞİFĀİ

(شعبان شفاى)

(ö. 1116/1705)

Osmanlı hekimi.

Ankara Ayaş'ta doğdu. Babasının adı Ahmed'dir. Erken yaşlarda İstanbul'a gidip medrese tahsili gördü ve tıpla ilgilendi. Dârüssaâde Ağası Yûsuf Ağa'ya intisap ederek saray hekimleri arasında yer aldı. Hekimbaşı Hayâtizâde Mustafa Feyzî Efendi'den himaye gördü ve onun gözden düşmesiyle saraydaki görevine son verildi. 1095'te (1684) Anadolu Kazaskeri Minkârîzâde Abdullah Efendi'den mülazemetle müderisliğe başladı. 1099 Cemâziyelevvelinde (Mart 1688) Sarây-ı Galata, 1103 Ramazanında (Mayıs 1692) Şeyhülislâm Hüseyin Efendi, 1109 Rebîülâhîrinde (Ekim 1697) Etmekçioğlu, 1112 Cemâziyelevvelinde (Ekim 1700) Koca Mustafa Paşa, 1115 Re-